

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Nye digte - 1841

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Nye digte - 1841", i Heiberg, Johan Ludvig: *Nye digte - 1841*, udg. af Klaus P. Mortensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1990, s. 142. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl05val-shoot-idm140194650164864/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Nye digte - 1841

genreovervejelser slår inspirationen fra Hegel for første gang frugtbart igennem hos Heiberg. Med en blanding af ubønhørlig logik og ætsende vid gendriver han anklagerne mod vaudevillen og påviser, at den imødekommer behovet for at føre den misrøgtede holbergske tradition videre. Vaudevillen er ikke et tilfældigt påhit, men et seriøst bud på et nyt nationalt lystspil i det »nuværende barbariske Chaos», hvor både teaterdigtere og kritikere på dilettantisk vis sammenblender genrerne (VI s. 67). Med ét slag indsatte Heiberg således sig selv, ikke bare som en ny tids professionelle teaterdigter, men også som dens smagsdommer.

Smagsdommeren

Heibergs modtræk satte modstanderne mat. Fra den 14. januar 1827 stod vaudevillerne atter på teatrets program, og flere kom til. På den kritiske front fulgte Heiberg kravet om en professionel æstetisk kritik op. På to leder. For det første ved fra den 1. januar 1827 at udgive *Kjøbenhavns flyvende Post* med to ugentlige numre og således ikke blot supplere sine indtægter, men også befæste og udbygge den magtposition, han var ved at få. For det andet ved at bruge sin nye platform til i december 1827 at gå til angreb på selveste nationalskjalden Oehlenschlägers seneste teaterstykke, tragedien *Væringerne i Miklagaard*.

Med sine formelle kritiske principper fra vaudevilleopsatsen demonstrerede Heiberg, at Oehlenschläger af naturen er langt mere lyrisk end dramatisk digter; og da Oehlenschläger var så uforsigtig at tage til genmæle, greb Heiberg omgående anledningen og fremlagde i et svar, der fyldte hele ni numre af *Flyveposten* (fra den 25. januar til den 25. februar 1828), et æstetisk og kritisk programskrift, som viderefører og udbygger synspunkterne fra vaudevilleopsatsen.

Dets kernepunkt er kravet om professionalisme i den litterære kritik, som efter Heibergs opfattelse kun kan indfries, hvis det tekniske – det enkelte værks plan og udførelse – gøres til genstand for vurdering. Men for at kunne det »maa Kritiken først være paa det Rene med de forskjellige Digtarters Begreb, som den ikke maa have bestemt efter Conveniens og Fordom, men have udviklet af Poesiens egen Idee, og derpaa maa den undersøge, hvorvidt det afhandlede Digtværk svarer til den bestemte Digtarts Begreb. Kun dette kan

kaldes Kritik; alt andet er kun en løs og vilkaarlig Raisonneren» (III s. 202).

Dermed er Heiberg fremme ved hovedsagen: fremlæggelsen af grundlaget for en egentlig litterær kritik. Hans vigtigste værktøj er den særlige hegelske dialektiske logik. For Heiberg er den enkelte genre både en afsluttet helhed og et led i en mere omfattende dialektisk proces, som fører mod stadig højere former fra udgangspunktet i »det Umiddelbare« til dets negation i »det Reflecterede«, som så igen afføder »Eenheden af begge (eller det Speculative)«. Men hermed er processen ikke afsluttet, Hegels dialektik er dynamisk, for »ethvert Led i Treheden lader sig udvikle til en ny Trehed (...) og saaledes i det Uendelige« (III s. 227 og s. 280).

Overført på de tre hovedgenrer er det lyriske da poesiens umiddelbare fremtrædelsesform, det episke den middelbare og det dramatiske endelig enheden og forvandlingen af de to foregående. Af denne grundlæggende genretriade afleder Heiberg nu sit genresystem, hvis yderste og mest udviklede forgreninger udgøres af den universelle komedies tre former: den umiddelbare lyriske komedie, den middelbare episke (musikalske) komedie – som igen deler sig i tre, hvis højeste form er syngespillet, operetten og vaudevillen – og endelig enheden: det lyriske drama, sådan som det findes i spanieren Calderóns skuespil (som Heiberg for øvrigt selv havde skrevet disputats om helt tilbage i 1817). Der var – næsten – ingen grænser for hvad Hegel kunne bringe på plads og i orden.

Kulturpolitikeren

Heibergs suveræne sejr i polemikken med Oehlenschläger var et stykke gedigent akademisk håndværk, men også et nyt bevis på hans tæft, hans praktiske forståelse for teatrets og publikums behov. Og da han så i 1828 fik succes med det royale bestillingsarbejde, festspejlet *Elverhøj*, var banen klar. I december 1828 fik han fast ansættelse som teaterdigter og oversætter og kunne året efter føje professortitlen til sit kendte og efterhånden også frygtede navn.

Op gennem 1830'erne udfoldede Heiberg en omfattende virksomhed som dramatiker og oversætter på Det kongelige Theater og fik på den måde afgørende indflydelse på teatrets repertoirepolitik.